گفتوگۆ لەگەڵ نوسەرو روناکبیری کورد
(بەختیار عەلی)

سازدانی: جـەمـال پـیرە

جیاوازی نێوان شوناس لە خۆرهەڵاتو خۆرئاوادا،دەگەرێتەوە بۆ ئەوەی شوناسەکان لە خۆرئاوادا ریشەی سەرهەڵدانو گەشەیان بە عەقلانییەتێکی تەکنیکییەوە گرێدراوە کەلەسەر چەمکی گەشەو گۆڕان بەندە، شوناسەکانی خۆرهەڵاتیش ریشەیان لە دینو ئەفسانەو دەمارگیری ناسیۆنالیستیانەدایە.

پ/ بێگومان لەبەرهەمهێنانی شوناسو بەخشینی شوناس بە ئەوییدیدا جیاوازییەکی بنەڕەتی لە نێوان خۆرهەڵاتو خۆرئاوا دا بەدی دەکرێت، ئاخۆ ئەم جیاوازییە بۆ راڤەکردنی ستراکتۆری هێزو دەسەڵاتو قۆناغەکانی کۆمەڵگاکانیان دەگەڕێتەوە یا بۆ لێکۆڵینەوەی هۆکاری سیاسییو کۆمەڵایەتییو ئابوورییو فەرهەنگیی یاخود پێکهاتەی سایکۆلۆژیی تاکەکان؟

هەڵبەت کولتووری جیاواز شوناسی جیاواز بەرهەمدەهێنێت. دیارە شوناس کورتناکرێتەوە بۆ یەك رەگەزو یەك سیفەت، کاتێك باس لە شوناس دەکەین، باس لە دۆخێکی کولتووری دەکەین لەساتێکی مێژوویدا. شوناسی ئەبەدی بوونی نییە، بەڵام شوناس هەیە لە قۆناغی جیاواز جیاوازدا کۆمەڵێك رەگەز لە شێوەی جیاواز جیاوازدا دووبارە دەکاتەوە. لە راستیدا من ئەمرۆ باوەڕم بە بەکارهێنانی عمومی نییە بۆ ئەم وشەیە. وشەکە بەبێ دەستنیشانکردنی ئەو بوارەی کە مەبەستمانە مانایەکی نییە،

له راستیدا من شوناس وەك جەوهەرێكی جیاوازو دەرەكی نایبینم له سیاقی كۆمەڵایەتیو مێژوویی‌و كولتووریی. شوناس خۆی ئەو تێكەڵاوبوون‌و كیمیا تایبەتییەیە كه كۆمەڵگاو مێژووو كولتوور پێكەوە دروستیدەكەن، واته شوناس بەتەنها لەهیچ یەك لەو نێوەندانەوە نایەت، بەرهەمی تاكو تەنهای پێكهاتی كۆمەڵایەتی‌و سیاسی نییە، بەرهەمی تاكو تەنهای كولتوریش نییە. بەڵكو پرۆسەی كارلێكێكی هەمیشە گۆڕاوو ئاڵۆزە له نێوان هەموو ئەو جەمسەرانەدا.

شوناس هەرێمێكی ئارام نییە، بەڵكو مەیدانی پێكدادان‌و جەنگێكی بەردەوامە. بەوەدا شوناس شوێنی خۆناسین‌و دونیا ناسینە بەردەوام لەنێوان هێزە كۆمەڵایەتییە جیاجیاكاندا له كێشمەكێشێكی گەورەدایە.بەڵام دەبێت بزانین شوناس هەمیشە پڕە لەئەحكامی زۆر ناكامڵ‌و پێشوەختیش، پڕە له هەڵەی گەورە له پێناسەكردنی خودو ئەوی دیدا. ئێمە زۆر جار لەڕێگای زانست‌و ڕەخنەوە هەوڵدەدەین ئەو هەڵە گەورانە راستبكەینەوە كه لەپرۆسەی ((خۆدناسین))و ناسینی ((ئەوانی دی))دا دروست دەبێت. لەشوناسدا ڕووبەرێك هەیە دەرگا بۆ ئەفسانەو خورافاتی گەورە گەورە والآدەكات لەسەر خۆت‌و لەرووی ئەوانیتردا. هەموو شوناسێك لەمەیلێكی قووڵی خۆجیاكردنەوە هاتووە، لەدوای جەنگی جیهانی دووەمەوە لەخۆرئاوا پرۆسەی دروستبوونی شوناس گۆڕانكاری زۆر قوڵی بەسەردا هاتووە، بۆ نمونە بەدرێژای سەدەی نۆزدەو بیست فیكری ناسیۆنالی‌و خەیاڵی ناسیۆنالی ڕۆڵێكی گرنگ لەدروستكردنی شوناسی گەلانی ئەوروپادا دەگێڕن. لەدوای جەنگەوە پێمواية ناسیۆنالیزم چیتر ئەو ڕۆڵە كوشندەیەی نییە لەدروستكردنی شوناسدا. نازییەت‌و فاشییەت‌و تارادەیەك ستالینییەتیش بەشدارن لەپرۆسەی گۆڕینی خەیاڵی ناسیۆنالی لەهێزێكی شەڕانگێزەوە بۆ بەرهەمهێنانی شوناس، بۆ هێزێكی لاواز. لەدوای جەنگەوە ئەوروپا بەدوای شوناسێكی سیاسی‌و كولتوریدا دەگەڕێت وەك سەدەكانی پێشوو مەرجەعییەتی تەنیا لەدین‌و ناسیۆنالیزمدا نەبێت، بەڵكو لەرستێك بەهای كلتوری‌و ئەخلاقیدا بێت كه لەنرخە لیبرال‌و هیومانستییەكانەوە نزیكن. گەورەترین دەستكەوتێك خۆرئاوا له ئاستی ناوخۆدا وەدەستی هێنابێت پاككردنەوەی پرۆسەی بەرهەمهێنانی شوناسە لەئاسەواری دەمارگیری‌و شەڕانگێزی. لەڕاستیدا جیاوازییە گەورەكە لەنێوان خۆرهەڵات‌و خۆرئاوادا لەوەدایە. شوناس لای ئێمە هێشتا پرۆسەی خۆپاراستن‌و خۆشاردنەوەو خۆقایمكردنە لەودیو كۆمەڵێك وێنەوە، واته هێندەی پرۆسەی خۆجیاكردنەوەیە لەدونیا، پرۆسەی تێكەڵبوون‌و ناسین‌و كرانەوە نییە. ئێمە لەدونیایەكدا دەژین هەموو هێزەكان لەیەكدی دەترسن، هەموو هێزەكان برێكی ترسناك له شەڕانگێزی‌و توندوتیژیان لەناو خۆیاندا هەڵگرتووە، تەواوی شوناسەكان لەیەك دەترسن، لێرەوە شوناس پتر لەوەی لەسەر خۆدەوڵەمەندكردن‌و كرانەوە كاربكات، لەسەر خۆپاراستن كاردەكات.واته بەشێكی دەبێت

جیاوازی بکەین لەنێوان دوو شێوە شوناسدا، شوناسێك کە چیتر ترسی لە مردن نەماوە، خۆپاراستن ستراتیژی سەرەکی و مانای سەرەکی بوونی نییە. ئەم شوناسە دەتوانێت لە پشت شوراو دیوارەکان بێتەدەرێ و جیهان بە ماڵی خۆی بزانێت، بەڵام شوناسێکەی دی ئەو شوناسەیە کەلە ژێر هەڕەشەی بەردەوامی مەرگدا خۆی دروست دەکات، پەیوەندیەکی پر ترس و شەرانگێزانەی بە دونیاوە هەیە، دونیا وەك گۆڕەپانی شەڕی مان و نەمان سەیردەکات... لە راستیدا شوناسی کوردی و شوناسی ئیسلامیش لە جەوهەردا دوو شێوە شوناسن بە زەحمەت دەوێرن لەپشت خورافەت و ئەفسانەکانی خۆیان بێنەدەرەوە، بە ئەستەم دەوێرن واز لە بەرهەمهێنانی وێنەی دوژمن بهێنن. ئەمجۆرە شوناسەی دووەم شوناسێکی فۆبیاییە، لە ململانێکانی ناو خۆی دەترسێت، بەر لە هەر شت دەنگە تازەکانی ناو خۆی کپدەکاتەوەو رەهەندە تازەکانی خۆی دەکوژێت و منداڵە تازەکانی خۆی دەخوات. بە پێچەوانەی ئەو شێوە شوناسەی کولتوری پۆست مۆدێرن بەرهەمیدەهێنێت، کە شێوە شوناسێکە لە ململانێ ناوخۆکان ناترسێنێت، دەنگی کەمایەتییەکانی ناوخۆی ناخنکێنێت. بە گشتی جیاوازی نێوان شوناس لە خۆرهەڵات و خۆرئاوادا دەگەرێتەوە بۆ ئەوەی شوناسەکان لە خۆرئاوادا ریشەی سەرهەڵدان و گەشەیان بە عەقلانییەتێکی تەکنیکییەوە گرێدراوە کەلەسەر چەمکی گەشەو گۆران بەندە، شوناسەکانی خۆرهەڵاتیش ریشەیان لە دین و ئەفسانەو دەمارگیری ناسیۆنالیستیانەدایە.

پ/ دیارە کە پەیوەندی رووناکبیرو دەسەڵات لە دنیای نوێدا پەیوەندییەکە سکێچێکی تایبەت بە خۆی هەیە، روناکبیری راستەقینە ئەوانەن کە هەرگیز لەبەرامبەر دەسەڵاتدا بێدەنگ نابن، هەموو دەسەڵاتێکیش لە بنەڕەتدا بەردەوام بوونەوەرێکە لەهەوڵی کۆنترۆڵکردنی رووناکبیران دایە ،لەگەڵ ئەمەشدا پێمان وانییە بکرێ بەبێ یەکترو دوور لەیەك بژین، چۆن دەتوانین لەگەڵ دەسەڵات بین و دژی دەسەڵاتیش بیر بکەینەوە؟

پێموایە پەیوەندی نێوان رۆشنبیران و دەسەڵات ئاشکرایە دەبێت چۆن بێت. پەیوەندییەکە دەبێت لەسەر نیفاقی سیاسی بونیاد نەنرابێت، من لەوەوبەر زۆر لەسەر ئەم تەوەرەیە قسەمکردووە، بەڵام ئەمجارە لە روکارە تیۆرییەکەی دەگوزەرێم و تەنیا بایەخ بە رووە عەمەلییەکەی ئەم کێشەیە دەدەم. من پێموایە لە پەیوەندی رۆشنبیرو دەسەڵاتدا هاوکێشەیەك هەیە کە دەبێت ئەمرۆ بکرێتە مەسەلەی سەرەکی. مەبەستم هاوکێشەی ((نان)) و ((ئازادییە)). هەر کاتێك تۆ نانت دا بە من بۆ ئەوەی بێدەنگی و عەقڵ و ویژدانم بکریت، بمکەیت بە برغوییەك لە ئامێرکی گەورەدا، بۆ ئەوەی بێدەنگیم بکریت، ناچارمبکەیت ستایشت بکەم ئیدی لێرەوە هەموو کارەساتەکان دەست پێدەکات، هەموو دیکتاتۆرو زاڵم و موستەبیدەکان یان لە کوشتنی نوسەر یان لە کڕینی نوسەرەوە دەست پێدەکەن... ئەمەیە

هاوكێشه جەهەنەمییەكە ((گۆرینەوەی نان بە ئازادی)). تا ئێستا ئەمە هاوكێشەی سەرەكییە. سەیركە... لە واقیعی ئێمەدا رەخنە مردووە، ئەمە حەقیقەتێكی بەرچاوە كە هەموومان هەستی پێدەكەین. دیارە من مەبەستم لەو رەخنە قووڵەیە كە بە ستراكتوری دەسەڵاتدا دەچێتە خوارێ، مەبەستم لە هەواڵێك نییە كە رۆژنامەیەك دەیبیستێت و بڵاوی دەكاتەوە. رۆشنبیر كاتێك دەتوانێت پەیوەندییەكی سروشتی لەگەڵ دەسەڵاتدا هەبێت كە دووكایەی گەورە لە ژێر كۆنترۆڵی حیزبدا نەبێت، واتە دوو رووبەری سەرەكی ژیانی كۆمەڵایەتی ئازاد بن: یەكەم میدیایەكی ئازاد ، دووەم قەزایەكی ئازاد. ئەم دوو فەزایە هیچیان لە كوردستاندا ئامادە نین. لە چەند ساڵی رابردوودا ژمارەیەكی نادیار لە رۆژنامەنووسان بەهۆی زۆر بێماناوە دراون بە دادگا، لە كاتێكدا لەناو ئەم بەحرە گەورەیەدا لە فەسادی ئیداری و سیاسی هەتا یەك سیاسی پلە سێ و چواریش نەدراوە بە دادگا. ئەمە دادپەروەری كۆمەڵایەتی و دیموكراسییەتە یاخود مەهزەلەی كۆمەڵایەتییە؟ دیارە رۆشنبیرێك ستایشی ئەم جۆرە دەسەڵاتە بكات، لەگەڵ عەقڵ و ویژدانی خۆیدا راستگۆ نییە. پێویست ناكات درۆ لەگەڵ خۆماندا بكەین، رۆشنبیران ئەمرۆ سێ دەستەن، دەستەیەكیان رۆشنبیرین لە لابۆری دەسەڵاتدا دروستبوون، نوسەرو كارمەندی حیزبن، نوێنەری پلان و نەخشەو دەستێوەردانە راستەخۆكانی دەسەڵاتن لە ژیانی رۆحی و فیكری كۆمەڵگادا، ئەمانە لەسەری دەزگاكان و بنی دەزگاكاندا ئاشكراو نائاشكرا بڵاوبونەتەوە. لە دەرەوەی وڵات و ناوەوەی وڵاتن، لە هەموو جێگایەكدا ئامادەن، سوودمەندی سەرەكیین، رۆژنامەو گۆڤارو دەزگاكانی بڵاوكردنەوە ئەمانە دەیانبەن بەرێوە. كێشەی سەرەكی ئەم نوخبەیە هەر ئەوەنییە كە هەموو هەستێكی رەخنەیی بەرابەر واقیع و مێژوو و دەسەڵات تیامردووە، بەڵكو كێشە گەورەكەی ئەوەیە كە بەدەگمەن رۆشنبیرێكی مامناوەندی لە ریزی ئەم نوخبەیەدا دەدۆزیتەوە، واتە گرفتەكە هەر ئەوە نییە كە ئەم نوخبەیە لە رووی وەزیفەو فنكسیۆنەوە ناتوانێت رۆشبیر بێت، بەڵكو ئەوەشە كە لە رووی بری زانیاری و جۆری زانیاری و توانای نوسین و داهێنانەوە، نوخبەیەكە لێوان لێوە لە كادیری نەخوێندەوار كە دەسەڵات بە زۆر بەسەر واقیعی رۆشنبیریدا سەپاندوونی. لە باشترین حاڵەتدا توانای رۆشنبیرانی ئەم نوخبەیە لەوە تێناپەرێت كە هەندێك كۆمینتاری سیاسی رۆژنامەگەرانە لەسەر هەندێك كێشەی رۆژانە بنوسن، كە زۆرجار ئەوەش لە ئاستێكی هێند نزمدایە، مرۆڤ رۆحی دەردەچێت تا دەیخوێنێتەوە. دیارە دەكرا ئەم نوخبەیە بە جۆرێكی تر بێت، مۆراڵێكی تری هەبێت و هەڵوێستگیری تری هەبێت، چاوی كۆمەڵگا بێت لەناو حیزبدا، هۆشی رۆشنبیران بێت لە ناو سیاسەتدا، بەڵام ئەزموونی ئەم چەند ساڵەی دوایی بۆی دەرخستین كە ئەم نوخبەیە نەوەك ئەوە ناكات، بەڵكو نوخبەیەكی سادییە هەرچیەك دەسەڵات بە پۆلیس و ئاسایش بۆیناكرێت ئەوان بە نوسین و پارە بۆی جێبەجێ دەكەن، بە سادیترین شێوەش پەلاماری هەموو

دەنگێك دەدەن كە يارييەكەی ئەوان نەكات. ئەم نوخبەيە دەموچاوی ڕۆشنبيری كوردی شێواندووە، ويژدان‌و ڕۆحی سڕكردووە. ئەم نوخبەيە ڕۆڵێكی زۆر زۆر خراپی بينيوە لە ڕووی مێژووييشەوە بەرپرسە لە بچوكی ڕووبەری ئازادی‌و بەهيچ گرتنی فيكرو شێواندنی مانای داهێنان. ئەم نوخبەيە تا ئێستا هيچی لەسەر نەگوتراوە، ڕۆشنبيرانی كورد سنورێكی ئاشكرايان لە نێوان خۆيان‌و ئەمانەدا نەكێشاوە، هۆكەشی ئەوەيە ئەمانە ئەندازياری ڕاستەقينەی ئەو هاوكێشە جەهەنەميەن كە تەحەكوم بە واقيعی ئێمەوە دەكات، هاوكێشەی نان‌و ئازادی... بەداخەوە زۆر ڕۆشنبيريش هەن خۆيان خستۆتە ئەو جوغزەوە بەم زمانە قسەيان لەگەڵدا بكرێت، كە بنەما سەرەكيەكانی لەم مەبدەئانە دروستبووە: ((بێدەنگ بەو بژی)) ... ((پارەی خۆت وەرگرەو هيچ مەڵێ كەس تورە بكات)) ... ((تەكريمت دەكەين تۆش ناوبانگی نەيارەكانمان بزرێنە)) ... ((گەر قسە بكەيت تا ئێستا چەندمان بۆ سەرفكردوويت كەشفی دەكەين)). ئازيزم بەداخەوە كە كۆمەڵێك ڕۆشنبير هەن ئەم قسانە قەبوڵدەكەن‌و هاوارناكەن‌و دەنگ بەرز ناكەنەوە. كۆمەڵێك قوتابی مامۆستايەكی نەخوێندەواريان بۆ دابنێ، ماندەگرن‌و ناچنە پۆلەوە، كەچی حيزبەكان ساڵەهای ساڵە دەيان خەڵكی نەخوێندەوار، دەيان پۆليسيان بەسەر دەزگا ڕۆشنبيرييەكانەوە كردۆتە ڕەقيب‌و كەسيش قسە ناكات... ئەم نوخبەيە پتر ((پۆليسی ڕۆشنبيری)) ((قۆميسەری ئەدەب)) ((جەلادی فيكر))ين. ئەمانە واقيعێكيان دروستكردووە وای لێهاتووە ڕۆشنبيران مەعاشەكەی خۆشيان هەق دەستی نوسينەكەی خۆيان بە منەت وەردەگرن‌و لە بەرابەر ئيش‌و ڕەنجی خۆياندا ئازاری ويژدان‌و ئەشكەنجەی دەروونی دەچێژنەوە... بۆ ئەوەی لە نێوان دەسەڵاتدارو ڕۆشنبيردا ديالۆگێك دروستبێت دەبێت ئەم نوخبەيە وەلاخرێت، ئەم نوخبەيە بەر لە هەر شت زيانی گەورەی بۆ حيزب خۆی هەيە، زانياری هەڵەو درۆ دەبات بۆ سەرانی حيزب، لەبەر مەبەستە شەخسييەكانی خۆی بە لێشاو دوژمن بۆ حيزب دروستدەكات، ئەمانە بواری ڕۆشنبيريان گۆڕيوە بۆ شوێنی گەمە مەزاجييەكانی خۆيان ... ئەوەی ئێستا پێويستمانە برێك جورئەتە بۆ وەلاوەنانی ئەم نوخبەيە كە ڕۆشنبيری كوردی لە بنەوەڕا هەڵتەكاندووە. پەيوەندی بە هەموو شتێكەوە هەيە ڕۆشنبيريی نەبێت، ئاگای لە هەموو شتێكە ڕۆشنبيريی نەبێت، خزمەتی هەموو شتێك دەكات ڕۆشنبيريی نەبێت.

گرووپی دووەم: ئەو ڕۆشنبيرانەن كە دروستكراوی دەسەڵات نين، لە گيرفانی ئەوەوە نەهاتونەتە دەرەوە، بەرهەمی لابۆرو موختەبەرەكانی حيزب نين. بەڵام گرووپێكن بێدەنگيان هەڵبژاردووە، هەموو شتێك دەكەن بۆ ئەوەی خۆيان لە پێكدادان‌و ململانێ لەگەڵ دەسەڵاتدا بپارێزن. دونيا بسوتێت ئەوان شتێك ناڵێن، كێشە كۆمەڵايەتی‌و كولتوری‌و سياسييەكان بە كێشەی خۆيان نازانن. بە كورتی هەڵناستن بە وەزيفە كۆمەڵايەتييەكەی ڕۆشنبير. ئەم بێدەنگييە لە ئاستێكدا دەگەڕێتەوە بۆ ئەو قەناعەتەی كە نووسەرو

ڕۆشنبیر کاریان تەنیا نوسینەو کێشە سیاسیو کۆمەڵایەتییەکان پەیوەندییەکی بەوانەوە نییە، لە ڕاستیدا ئەم بۆچوونە لە دوای سارتەرو نوسەرانی قوتابخانەی فرانکفۆرتو هەڵوێستی بیریارە گەورەکانی پۆست مۆدێرنەش بۆتە بۆچونێکی بێمانای کلاسیکی کە پتر تەعبیر لە خۆ دزینەوەو بێهەڵوێستی دەکات، نەوەك تەعبیر لە هەڵوێستێکی وجودیو فیکری بکات. ئەم گروپە لە هەندێ خاڵدا کۆمەکێکی گەورەی نوخبەی یەکەم دەکەن، بێدەنگیان کردوونی بە شەریك لە یارییەکاندا.
گروپی سێهەمیش: بڕێکی زۆری ئەو ڕۆشنبیرو نوسەران کە هەڵوێستی ڕەخنەگرانەی خۆیان پاراستوە. داواکاری شەفافییەتن، داواکاری میدیای سەربەخۆن داواکاری ریفۆرمی قووڵن لە ژیانی ڕۆشنبیریماندا. دەزانن ئەو شێوانەی بەسەر ژیانی ڕۆشنبیریی ئێمەدا هاتووە سیاسەتو نوێنەرانی سیاسەت ڕۆڵێکی گرنگیان لە دروستکردنیدا هەیە. لە هۆو پاشخانو مانای ئەو یاریانە تێدەگەن کە پۆلیسەکانی بواری ڕۆشنبیریی ئەنجامیدەدەن، بەرابەر بەو پرۆسەی شێواندنە سیستماتیکییەی لە ژیانی کولتوریماندا بەگەرخراوە بەرگری لە ماناو جەوهەری ئیبداع دەکەن. دەزانن جەوهەری ژیانی ڕۆشنبیریی داهێنانو مەعریفەو کتێبە، نەوەك نووسینی کۆمینتاری سیاسی هەزیل کە ئەمرۆ تاکە هونەری چالاکی ناو ڕۆشنبیریی کوردییە، ئەم نوخبەیە نوخبەیەکی بچوکە، بەڵام لە رووی ویژدانیو ئەخلاقییەوە هەڵگری مانای گەورەیە ... بەبێ ئەم نوخبەیە شتێکی فیکرییو ئەخلاقیی نامێنێت لە کۆمەڵگای ئێمەدا مرۆڤ دڵی پێی خۆش بێت.
بەڕێزتان دەپرسن مرۆڤ چۆن لەگەڵ دەسەڵاتدا بژیو دژی دەسەڵاتیش بێت، لە ڕاستیدا من پێموایە بنەما سروشتییەکانی ئیشکردنو پێکەوە ژیانی ڕۆشنبیرو دەسەڵات لە وڵاتی ئێمەدا لە هەرشوێنێکی تر ئاسانترو سادەترە، مەرجی یەکەمی ئەو بنەمایانە بریتییە لە چەسپاندنی مافی ژیانو مافی ئازادی بەیەکەوە. لە مرۆدا بەشی هەرە زۆری ڕۆشنبیرانی کورد لە ناوەوە بە حوکمی ناچاری، بە حوکمی ئەوەی دەبێت بژین لە دەزگاکانی میدیاو لەو ڕۆژنامەو گۆڤارو تەلەفزیۆنانەدا کاردەکەن، هیچ کەس ناتوانێت بەوانە بڵێت ئێوە کار لەم دەزگاو هەیئەتانەدا مەکەن، ئەمە قسەیەکی بێ مانایە، چونکە ژیانو بژێوی ئەوان لەسەر ئەو کارەیە... بەڵام ئەوەی بڕێکی زۆری ئەو نوسەرانە بە حوکمی ئەم واقیعە لەوە کەوتوون دەنگی ڕەخنەگربن... ڕاستەوخۆو ناڕاستەوخۆ حیزب بێدەنگیبەکی کوشندەی بەسەردا سەپاندوون. لەوە کەوتوون خاوەنی قسەیەك بن لەسەر ئەم کۆمەڵگایە، ئەوەی دەیڵێن هەرگیز لەو سنورە تێناپەرێت کە حیزب قبووڵێتی. ئەو خەتە سوورانەی حیزب داینـاوە هەمووی بە حەرفی ڕەچاو دەکەن.. ئەمەیان قبوڵناکرێت، من بەلامەوە گرنگ نییە تۆ لە کوێ ئیشدەکەیت، بەڵام وەك مرۆڤ بەلامەوە گرنگە ئەو نانەی وەریدەگریت بەرابەر ئازادیت نەبێت، ئەمەیان کێشەیەکی کۆمەڵایەتیو ئینسانیو ئەخلاقیو قانونیشە. ئەم ئەخلاقەی کە پێیوایە ڕۆشنبیر گەر لە دەزگایەکی

دەوڵەتدا كاريكرد ياخود لە ڕۆژنامەيەكي حيزبی يان شوبهە حيزبيدا كاريكرد ئيتر دەبێت، ببێت بە بوق بۆ دەوڵەتو حيزبو مەعالی سەرۆك...
ئەمە ئەخلاقێكە ڕۆشنبيران خۆيان دروستيان كردووە ... ڕۆشنبير دەتوانێت لەگەڵ دەسەڵاتدا بژیو لەگەڵيدا كاربكاتو چاوەدێريشی بكاتو هەڵوێستيشی لێ وەرگرێت، بێئەوەی مەترسی لەسەر نانو كارو ژيانی بێت. دەبێت ياسا هەبێت ئەمە بسەلمێنێت، دەبێت سەنديكاو ڕێكخراو هەبن كاريان بەتەنيا پاراستنی ئەو مافانە بێت، نەوەك سەنديكاو كۆمەڵەو يەكێتی درۆزنانە بنو تەنيا بۆ ديكۆر دروستكرابن، وەك ئەو سەنديكاو يەكێتيە كاريكاتێرانەی ئەمرۆ لە كوردستاندا هەن. بەبێ ريفۆرمێكی قووڵ لەم بوارەدا، بەبێ خەباتێكی ڕاستەقينە بۆ سەلماندنی ئەو مافانە پێكەوە ژيانێكی تەندروستو خوڵقێنەر لە نێوان ڕۆشنبيرو دەسەڵاتدا نامومكينە.
بەبێ ئەمە پەيوەندی سياسیو ڕۆشنبير وەك پەيوەندی ئاغاو خزمەتكاری لێدێت. ئەمرۆ ئەم پەيوەنديیە پەيوەنديیەكی شێواوە، پەيوەنديەكە لەسەر دەوڵەمەندكردنی هەندێك لە نوسەران بە پارەو فەقيركردنی ڕۆشنبيريی كوردی لە ڕووی مەعريفيەوە دروستبوە، دەزگای ڕۆشنبيريی هەيە سەدان هەزار دۆلار بودجەی ساڵانەيەتی، بەڵام بە جۆرێكی سيستماتيكی ئيش بۆ بڵاوكردنەوەی جەهل دەكات. هەموو كۆمەكێكی مادی بۆ هونەرمەندانو نوسەران گەر لەگەڵيدا ڕووبەری ئازادييەكان فراوان نەكرێت، گەر لەگەڵيدا ڕووبەری حەرامو قەدەغەكان بچوك نەكرێنەوە، تەنيا شوێنی گومان نييە بەڵكو ترسناكە. دڵنيام نوسەرانی ناوەوە لە من باشتر دەتوانن قسە لەسەر ئەو شێواندنە بكەن، بەڵام دڵنياشم بەردەوامی ئەو پەيوەنديیە بەمجۆرە بەبێ هيچ ريفۆرمێكی راديكال، لەسەر واقيعی ئێمە كوشندە دەكەوێتەوە.
دوا تێبينيم ئەوەيە كە وامەزانە من دژی پەيوەندی سياسیو ڕۆشنبيرم، زۆرجار ئەم ئيتيهامە لێرەو لەوێ دەبيستم كە زۆر دوورە لە ڕاستييەوە. بە پێچەوانەوە من لەگەڵ پەيوەنديیەكی ئاشكراو كراوەدام. ديارە منيش دەزانم لە ئاستی كورت خايەنو لە مەودای نزيكدا سياسی ڕۆڵێكی گرنگ دەبينێت، بەڵام لەسەر ئاستی ستراتيژیو مێژوويیدا ڕۆڵی ڕۆشنبير چەندەها جار گرنگترو پر بايەخترە، مێژوو هەزاران پاشاو وەزيرو سياسەتمەدار لەبير دەكات بەڵام هەرگيز ناتوانێت نوسەرێكی گەورە لەبيربكات. ئيمرۆ هەڵاوسانێكی ترسناكو نەخۆشانە لە هەڵسەنگاندنی ڕۆڵی سياسەتدا هەيە، ئەو تاوانەی بەهەقی نوسەرێكی گەورە دەكرێت. بەقەد ئەو تاوانە گەورانەی دەرهەق بە مرۆڤايەتی دەكرێن ويژدانی مرۆڤايەتی دەوروژێنێت. قورسايی كوشتنی لۆركا لەسەر ويژدانو خەياڵی مرۆڤايەتی لە تاوانی هێرۆشيما كەمتر نييە. بەڵام ئەمرۆ لای ئێمە پشتگۆێ خستنێكی بێماناو ترسناك لە ڕۆڵی ڕۆشنبيرييدا هەيە، سووككردنێكی گەورەی ڕۆڵی فيكرو داهێنان هەيە. ئەمرۆ حيزبەكان بە جۆرێكی زۆر كۆميدی تەكريمی ڕۆشنبير دەكەن، بەوەی دەيگۆڕن بۆ سياسی، بۆ فەرمانبەری دەوڵەت، بۆ بەرپرسی دەزگا، بۆ موەزەفی بەرز، لە ڕاستيدا

نرخی ئەم تەکریمانەو کاریگەریان لەسەر رۆشنبیریی ئێمە زۆر سنوورداره... تەکریمی رۆشنبیریی یەکەم بە گەورەبوونی رووبەری ئازادییەکانە. دووەم بە دابینکردنی کەناڵی پێگەیشتنی ئازادە لە نێوان رۆشنبیرو خەڵکدا. سێهەم : دەستهەڵگرتنی حیزبە لە دەستێوەردانی بەردەوام لە ژیانی رۆشنبیریی و فیکرییدا... بەبێ ئەمانە هەموو کۆمەك و پشتگیرییەك پوچ و بێسوودە.

پ/ ئەگەر رەخنەی دوای نوێگەریی لە نوێگەریی بە پەراوێزکردنی کەلێنە رۆحییەکان بێت، چی بکەین تابتوانین نوێگەریی بکەین بە توخمێك بۆ ئەوەی بتوانیٚ تێکەڵاوکردنی سەرجەم ئاستەکانی وشیاریی بگەڕێنێتەوە؟

پرۆسەی رووبەرووبونەوەی کۆمەڵگا لەگەڵ خۆیدا لەگەڵ سێبەرو تارماییە کوژاوەکانی ناوخۆیدا، لەگەڵ دەنگە خنکێنراوەکانی ناو خۆیدا،لەگەڵ ئەو رووبەرانەدا کە کوژراون دەبێ زیندووبکرێنەوە، لەگەڵ ئەو پرسیارانەدا کە تا ئێستا توردراونەتە دەرەوەی بیرکردنەوەو بیریان لێ ناکرێتەوە، پرۆسەیەکی مێژوویی حەتمییە... بەرای من گرنگ نییە تۆ ئەم پرۆسە مێژووییە لە کۆمەڵگای ئێمەدا ناودەنێیت چی ... ناوی دەنێیت مۆدێرنە یاخود پۆست مۆدێرنە... ئەمەیان گرنگ نییە... ئەوە گرنگە دواجار ئێمە مێژوویەکمان هەیە نایەوێت بخوێنرێتەوەو لە موکاشەفەکردنی خودی خۆی رادەکات ... سیاسەتێکمان هەیە نایەوێت تەماشای گرفتە کوشندەکانی خۆی بکات و رابردووی خۆی بخوێنێتەوەو میکانیزمەکانی ئیشکردنی خۆی تێبگات... حیزبێکمان هەیە تا بینە قاقای لە خێڵەکییەت و دەمارگیریی و نوخبەگەرییدا نوقمەو قسەش لە دیموکراسیەت و تازە گەری دەکات و دەیەوێت بە هەندێك مەکیاجی دیموکراسی جەوهەرە پەتریاکییەکەی ناو خۆی بشارێتەوە... راگەیاندنێکی حیزبیمان هەیە، بەشێکی گرنگی سەروەتی ئەم کۆمەڵگایە بۆخۆیی و کادیرەکانی دەبات و جگە لەوەی کە دەسەڵات بەرهەمدەهێنێتەوەو سەلەفیەت و تەقلیدییەت بەهێز دەکات، هیچی تر نابەخشێتە کۆمەڵگا... رۆژنامەی شوبهە حیزبیمان هەیە کە ئیشیان دروست کردنی وەهمی ئازادییە، بێ ئەوەی جیاوازییەکیان لەگەڵ رۆژنامە حیزبییەکاندا هەبێت، بوون بە کەرەستەی کۆنترۆڵی ناراستەوخۆی حیزب بۆ تەواوی کۆمەڵگا، کەرەستەی ئاراستە کردنی مەنتالیتەیتی گشتی بەلایەکداو لەبیرکردنی لایەنەکانی دی ... رۆژنامەی ئەهلیمان هەیە کە سەربەخۆن و سەد دەرسەدیش سەربەخۆن، بەڵام عەقڵییەتی کادیرەکانی ناوی و سروشتی ئیشکردنیان و جیهانبینیان جیاوازییەکی لەگەڵ عەقڵیەتە حیزبییەکاندا نییە، بەهەمان ئەندازە لە مەعریفەت دەترسن، بەهەمان ئەندازە چەقیون لە سیاسەتێکی رۆژانەی بێ رەهەندو بێ قووڵایدا، توانای گۆڕان و گەشەیان نییە... توێژە کۆمەڵایەتیەکانمان نوێنەری راستەقینەو

قسەکەری خۆیان نییە... هێزی تازە لە ئاسۆکاندا دیار نین‌و چەندەها ساڵە یەك دوو گرووپی چکۆلانە هەموو کۆمەڵگا بۆ حیسابی خۆیان تالآن دەکەن.
لە دونیایەکی وادا قسەکردن لە گێرانەوەی هەموو ئاستەکانی هۆشیاری ئەستەمە. من حەزدەکەم راشکاوانە پێت بڵێم: هیچ شتێك لە تیۆریزەکردنی کۆمەڵگایەکی بێدەنگ قورستر نییە. لە کۆمەڵگایەکدا کولتوری بیرکردنەوە تیایدا لاوازە هەموو شوناسەکان، هەموو کێشەکان هەموو ئەو هێزانەی ئەگەری هۆشیاری ئەلتەرناتیڤیان پێیە بێدەنگ‌و بێتێزەو بێ نوێنەری رۆشنبیریی‌و فیکریین، قسە لە زیندوکردنەوەی هۆشیاری دەبێتە جۆرە خوارفەتێکی گەورە کە تەنیا هەندێك رۆشنبیر خەونی پێوە دەبینن. ئێمە کۆمەڵگایەکی کیسەڵین لە بیرکردنەوەدا، لە کیسەڵیش خاوترین لە وەرگرتنی دەرەنجامەکانی بیرکردنەوەو پێوانەکردنی دەرەنجامەکانیدا. لە جۆرە کۆمەڵگایەکی وادا ناونانەکان گرنگ نین، ناونانەکان تەنیا هاوکارییەکی تیۆریین بۆ شتێکی گرنگترو عەمەلیتر. گرنگ پرۆسەی بینین‌و بەگەرکەوتنی ئامێری راڤەکردن‌و خوێندنەوەیە، ئیدی تۆ ئەمە ناودەنێیت مۆدێرنە یان پۆست مۆدێرنە، یان تازەگەری گرنگ نییە، کە پرۆسەکە هەبوو مرۆڤ دەتوانێت دواتر لەسەر ناونانەکان رێکبکەوێت، ئێستا لە کۆمەڵگای ئێمەدا پێویستمان بە دوورکەوتنەوە لە تەمسیلکردن هەیە، هەموومان پێویستمان بە بیرکردنەوەی راستەقینە هەیە، بیرکردنەوەیەك نەکەوێتە خانی تەمسیلەوە. تا فێرنەبین بە دەنگی بەرز بیربکەینەوە ناتوانین قسە لە هۆشیاری بکەین... بەڵام لە ئێستا من وا هەستدەکەم خەڵکانی رۆشنبیر مەحکومن بەوەی لە زیندانی هۆشیاریی خۆیاندا بژین... ئاخۆ ئەم هۆشیارییە چ جۆرە پەرچەکردارێك لە ئاستی کۆمەڵایەتی‌و مێژوویدا دروستدەکات نازانم... بەڵام ئەوەی لەم ساتەدا باوەرمان وابێت کە فیکرێك هەیە بتوانێت سەرجەمی ئاستە ((غائیبەکانی)) هۆشیاری کۆبکاتەوە، من بەرابەر جۆرە خەونێکی وا نائومێدم.

پ/یەکێ لە کێشە هەنووکەییەکانی حیزب لە خۆرهەلآتدا بیرنەکردنەوەیە لە شوناسی خۆی یان تێکەلآوکردنی دروشم‌و سلۆگانی جیاجیایە لەیەککاتدا بەدەرەوەی خۆی دەڵێ عەلمانیم و لەجەوهەریشدا لە حیزبی دینی دینیترە، دژی دەسەلآتی سیاسیی ئایینییە بەلآم لەهەمانکاتدا لەگەڵ دەستورێکی ئاوێتە لەگەڵ دەقەکانی دینە، ئەم رەخنەیە هەمان رەخنەی بیرمەندی فەرەنسی ژاك دیریدایە لە دەوڵەتی فەرەنسا وەختێ دەڵێ پێشەنگی دەوڵەتانی عەلمانییە بەلآم لە بەرامبەر مارەبڕینی ناو کلێسا بێدەنگە، ئەم ئیزدیواجییەتە سەرلێشێواوانەیە چۆن لێکدەدەیتەوە؟

پێموایە من لە جێگای دیکەدا وەلآمی ئەم پرسیارەم دابێتەوە. رەنگە زاراوەی ((کۆلاژی ئایدۆلۆژی)) کە هەندێك جار لێرەوە لەوێ بەکاریدەهێنم، هەڵگری بەشێکی ئەو وەلآمە بێت. بەلآم لە راستیدا زاراوەی کۆلاژی ئایدۆلۆژی دەتوانێت تەنیا هەندێك لایەنی ئەو ئیزدواجیەتە لە رووی تیۆرییەوە روونبکاتەوە، هەندێك لایەن‌و رۆکاری تر لەم ئیزدیواجییەتەدا

هەن کە پەیوەندیان بە کۆمەڵێك ڕەهەندی ترەوە هەیە. لەوانە سەرەکیترین هۆکاری ئەوەیە کە حیزبە کوردییەکان دەیانەوێت خۆیان مۆدێرن نیشانبدەن بێئەوەی باجی مۆدێرنە بدەن. هەوڵی سەرەکی ئەم حیزبانە ئەوەیە کە بێ هیچ گۆڕانکارییەك لە ستراکتۆر، عەقڵییەت، شێوازی ئیشکردندا ببنە حیزبی مۆدێرن. دەیانەوێت نوێنەری مەلاکان بن کاتێك بەرگری لە ڕوکنەکانی دین‌و ئەخلاق‌و حەیاو حورمەت دەکەن، دەشیانەوێت نوێنەری ئافرەت‌و گەنج بن کە باس لە ئازادی‌و گۆڕان‌و کرانەوە دەکەن. دەیانەوێت نوێنەری نەوە کۆنەکان‌و نرخ‌و ئەخلاقیاتیان بن دەشیانەوێت نوێنەری نەوە تازەکان بن، دەیانەوێت نوێنەری قازی‌و حاکمەکان بن‌و نوێنەری ئەوانەش بن کە یاساو دەسەلات وەك پەردە بۆ پێشێلکردنی هەموو یاساو نرخێك بەکاردەهێنن. لە هەموو توێژو تاقمە کۆمەلایەتیەکانیشدا خەڵکانێك هەن ئەم گەمەیە لەگەڵ حیزبدا دەکەن. لە ریزی ئافرەتاندا ئافرەت هەیە ئەم یارییە لەگەڵ حیزبدا دەکات‌و دەڵێت ((سەرۆك دەیەوێت ئافرەتان ئازاد بکات)) ڕۆشنبیران هەن بەهەمان شێوە هەمان گەمە دەکەن‌و دەڵێن ((حیزب لانکەی مەعریفەتەو کادیرەکانی ڕۆشنبیری کوردی پێشدەخەن)). حیزب خۆی هەست بەو ئیزدواجییەتە ناکات، ئەو خۆی وەك خودایەك دەبینێت کە هەموومان لە ژێر باڵی خۆیدا کۆدەکاتەوە... نوێنەری هەموومانە، نوێنەری هەر شتێکە لە ژێر ئاسمانی شیندا هەناسە بدات. ئەو نوێنەری جەلادو قوربانییەکانیشە.. نوێنەری دوێنێیەو نوێنەری سبەینێش... ئێمە ئەمە بە ئیزدواجییەت تێدەگەین، بەلام ئەمە لای حیزب ئەو خەونە ئیلاهییەیە کە لە نائاگایی سیاسییەکاندا خەوتووە. ئەوان خەو بەوەوە دەبینن کە ئەو هێزە پڕ قودرەتەی بن کە نوێنەری هەموومان بن. ئەم خواستە درێژکراوەو پاشماوەی حیزبە تۆتالیتارییەکانە... بیرت نەچێت کە حیزبە کوردییەکان هەموویان لە مۆدیلی حیزبی تۆتالیتارەوە هاتوون، هێشتا بچوکترین هەوڵیش نەدراوە لەم کولتوورە پاکببنەوە، نەوەك هەر ئەوە قسەکردنی ڕاستەوخۆ لەسەر ئەو ڕەهەندە ترسناکەی ڕێکخستنی حیزبی لەلای پارتی‌و یەکێتی بەخۆیەوە دەبینێت لە بابەتە حەرامە گەورەکانە کە کەس ناوێرێت خۆی لێ بدات ... ئەم ئیزدواجییەتە نمایشێکە لە نمایشە سەرەکییەکانی قودرەت... وەك چۆن حیزب هەندێکجار بەوە قودرەتی خۆی نیشاندەدات کەوا نیشاندەدا دەتوانێت بە پارە هەموومان بکڕیت... ئەم جۆرە ئیزدواجییەتەش نمایشێکی تری قودرەتە لە ڕێگایەوە حیزب خۆی وەك چەترێکی گەورەترو بالاتر لە تەواوی کۆمەڵگا نیشاندەدات.

پ/ جیهانی ئەمڕۆ لەدوای ١١ ی سێپتێمبەرەوە جیهانێکی ئاڵۆزەو کۆمەڵێ پرسیاری بێ وەڵامی دڵنیاکەرەوە لەخۆ دەگرێ، لە دوای ئەم ڕووداوە دەشێ کۆمەڵێك دەروازە بکرێنەوەو کۆمەڵێکیش بەڕێوەبن بۆ داخران، بە کورتی تەواوی مرۆڤایەتی بێ جیاوازیی خستۆتە بەردەم چەند ئەگەرێك کە ناکرێ تەنها بە وەڵامێکی کورت قسەی لەسەر بکرێت، بیرمەندانیش هەریەکەو بەقەد خۆی لەم مەسەلەیەدا دوواون بەڵام ڕووناکبیریی کورد زۆر بەدەگمەن توانیویەتی وەکو هەیە قسەی خۆی لەسەر بکات، ئایا لەلای تۆ هەندێ لەو پرسیارە لەئارایانەی ئەمڕۆ و چەند ئاماژەیەکی کورت بۆ وەڵامەکان هەیە؟

من پێموایە سەرەکیترین و گرنگترین گۆڕانێك لە دوای یازدەی سێپتەمبەر ڕوویدابێت گەڕانەوەی کۆمەڵێك تەوەری فیکرییە بۆ ناو باس و خواسە فیکریی و سیاسییەکان کە پێشتر ئەو قورساییەیان نەبوو. لە هەموویان گرنگتر گەڕانەوەی بەهێزی دینە بۆ سەر سەحنەی سیاسەتی جیهانی، تێرامانە لە پەیوەندی نێوان ((کولتور)) و ((توندوتیژی)). ((گلۆبالیزەبوونی هەوڵەکانی دیموکراسییەت)) ((گلۆبالیزەبوونی تیرۆر)) ((مۆدێرنەو ئاسۆ کۆمەڵایەتییەکانی)) ((تۆلێرانس و پێکەوە ژیان)). من پێموانییە یازدەی سێپتەمبەر جۆرە دابڕانێکی مەعریفی بێت. ئەو بابەتانەی یازدەی سێپتەمبەر هێنای پێش یازدەی سێپتەمبەریش هەر شوێنی گفتوگۆو مشتومڕ بوون، کۆمەڵێك کێشە بوون پێش یازدەی سێپتەمبەریش ئێمە لەگەڵیاندا دەرگیربووین، بەڵام ئەو گۆڕانکارییانەی کە هاتنە پێش ئەم مەسەلانەی تۆختر کردەوە. ئەمجۆرە تەوەرانە کەمتازۆر پەیوەندی توندیان بە دونیای ئێمەوە هەیە. بەشێك لەم بابەتانە پێش یازدەی سێپتەمبەر لە دونیای ئێمەدا بابەت بوون... ڕۆڵی دین لە سیاسەتدا، ریشە کولتورییەکانی توندوتیژی، بابەتگەلێك بوون پێشتر من کارم لەسەر کردوون. بەڵام ئەم گرفتە لە واقیعی کوردیدا لە ڕوانگەی یازدەی سێپتەمبەرەوە تەماشاناکرێت، یازدەی سێپتەمبەر وەك ڕووداو خۆی چوارچێوەیەکی تیۆریمان پێشکەش ناکات. خۆت دەزانێت پێشەنگی یازدەی سێپتەمبەر لەلای ئێمەوە دەست پێدەکات . من پێموایە ئەو لۆژیکەی هەڵبجەو ئەنفالی دروستکرد هەر هەمان لۆژیك و عەقلییەت یازدەی سێپتێمبەری دروستکردوە. بۆ ئەوەی لە یازدەی سێپتێمبەر تێبگەین پێویستیمان بەوەیە: لە ڕۆڵی دین لە کۆمەڵگا خۆرهەڵاتییەکاندا تێبگەین. لە ناسیۆنالیزمی عەرەبی تێبگەین، لە ریشەکانی توندوتیژیی لە وڵاتانی ئێمەدا، لە ڕەتکردنەوەی تازەگەریی، لە ستراکتۆری عەقڵی سەلەفی و میکانیزمەکانی تێبگەین، مەرگدۆستی نێو ئەم کولتورە بخەینە ژێر پرسیارەوە...هەموو ئەم تەوەرانە پێش یانزەی سێپتێمبەرو دوای ئەویش شوێنی تێرامانی من بوون ...یازدەی سێپتێمبەر کوڕی مێژووی خۆرهەڵاتە، مندالی ناو خانە نهێنی و شاردراوەکانی ئەم کولتوورەیە، لەناو

سیستمی رۆحی و پەروەردەیی ئەم رژێمانەوە هاتۆتە دەرێ، دەرکەوتەیەکی گلۆبالیزەبووی ئەم عەقلییەتە سیاسییەیە کە لە دونیای ئێمەدا بالآدەستە. قسەکردن لەسەر ئەم کلتورە قسەکردنیشە لەسەر ریشەکانی تیرۆرو رۆحی تیرۆر. بە پێچەوانەوە پێموایە قسەکردن لەسەر یانزەی سێپتێمبەر لە خۆرئاوا هەندێجار رەهەندێکی زۆر لاواز وەردەگرێت. لەقسەکردن لە هەندێ عومومیاتی ئیسلامدا دەست پێدەکات و لەویاشدا کۆتایی دێت، یاخود زۆربەی وەخت دەبێتە چیرۆکێکی مێژوویی دەربارەی ئەزموونی ئەفغانی و حیکایەتی سەرهەلدانی ئیسلامی سیاسیی و لەوە قوولتر ناروات. کارەساتەکە ئەوەیە خۆرئاوا لە خوێندنەوەی ستراکتۆری خۆیدا زۆر وردە، بەلآم لە ئاست تێگەیشتن لە وردەکارییە قوولەکانیناو دونیای ئێمەدا هەمان پرۆسە لەگۆرێ نییە. بە رای من مرۆڤ لە خۆرهەلآتەوە باشتر لە یانزەی سێپتێمبەرو گۆرانکارییەکانی ئەمرۆی جیهان تێدەگات، نەوەك لە خۆرئاوا.

پ/ دەولەتی نەتەوەییمان نییە، پرۆژەیەکی جیددیشمان نییە بۆ سەربەخۆبوونی کوردستان، بەلآم جولەیەکی سیاسیی کوردیی هەیە ، ئاکتیڤە، گوتارو ئاخێوی ئەم جولە سیاسییە کوردییە کە لە باشوری کوردستاندا خۆی دەبینێتەوە ئەگەر لەگەلّ خەون و خولیای جەماوەریشەوە یەکنەگرێتەوە ئومێدبەخشترین تروسکایی کوردە بەهەموو ئەو کەموکوریانەشەوە کە هەیە، لەم ساتەوەختەشدا کە عێراقێکی نوێ پێکهاتووە ، ئەوەی ئەم جولە سیاسییە داوای کردبێت خەریکە بەرجەستە ئەبێت، پێتوانییە کاتی ئەوە هاتبێت کە قەلەمی کوردیی ئاراستەیەکی تری کارکردن وەربگرێ ؟

نازانم مەبەستت چییە لەوەی کە دەلێیت رۆشنبیری کورد، ئاراستەیەکی تر وەربگرێت. زۆربەی رۆشنبیرانی کورد راستەوخۆو ناراستەوخۆ هەمان ئەو شتانە دەلێنەوەو هەمان ئەو فەرمانانە جێبەجێدەکەن کە سیاسییەکان رایانگەیاندووە، ئەگەر مەبەستت ئەوەیە ئەو دەنگە رەخنەییانەی کە هەن، ئەوانیش بلێن ئێستا دۆخی کورد باشەو ئەمە دابەزینی فیردەوسە لە ئاسمانەوە بۆ سەر زەوی و ئیدی رەخنە بۆ هەبێت، ئیدی چ کارمان بە گوتارێکی نارازییە دەرهەق بە دونیا، ئەوەتا هەمووومان ئاسودەین ئیدی بۆ گوتارێك هەبێت ویژدانمان نارەحەت بکات؟ ئەگەر پرسیارەکەی بەرێزتان بەو مانایە بێت ئەمەیان پێشکەشکردنی کۆمەکێکی هەرزانە بە مردنی دیموکراسییەت، کوژاندنەوەی ئەو مۆمە بچوکانەی هۆشیارییە کە بۆ داهاتوو پێویستیمان پێیانە، دروستکردنی مێگەلّ و کۆمەلگای گارانە...ئەو رۆژەی رۆشنبیر دەبێتە هاریکارێکی بێدەنگی سیاسییەکان، ئەوە رۆژی یەکەمی لەدایکبوونی مێگەلیشە.

رۆلی رەخنە ناکۆتایە، رەخنە شتێك نییە تایبەت بێت بە سەردەمێك یان بە قەیرانێك یان بە دۆخێکی دیاریکراو، شتێکی سەیرو عەجیبە وا تێبگەین

گەر ئێمە هەندێ دەستکەوتمان بەدەستهێنا ئیدی رەخنەو تێڕوانینی رەخنەیی دەبێت تەواو ببێت، وەکو ئەوەی ئەو میللەتانەی دەوڵەتی نەتەوەییان دروستکردووەو بونیادی سیاسیی و شارستانی گەورەیان بونیادناوە وازیان لە رەخنە هێنا بێت...دیارە ئەمە بەو مانایە نییە کە باوەڕم بەوە نییە کە لەقۆناغی داهاتوودا، هۆشیاریی رەخنەگرانە، بەرخوردی مەعریفی لەگەڵ کێشەکاندا دەبێت جۆرێکی تر بێت، ئێمە لەم ماوەیەدا هەندێك دەسکەوتمان بەدەستهێناوە،ئەم دەستکەوتانە بە پلەی یەکەم بەرەنجامێکی راستەوخۆی سروشتی گۆڕانکارییەکانی ناوچەکەو عێراقن. بە پلەی دووەم بەرهەمی هێوربوونەوەی گریێوگۆڵەکانی شەڕی ناوخۆیە لە نێوان پارتی و یەکێتیدا، کە ئەمەیان پرۆسەیەکی گرنگ و مێژووییە بۆ ئێمە، ئێمە دەبێت بزانین ناکۆکیی ئەم دوو حیزبە دواجار بەسەر خوێن و ئێسقانی مرۆڤی کوردا دەڕوات و ئاشتیشیان بە بەهێزبوونی شوێنی کورد لەهەموو هاوکێشە سیاسییەکاندا تەواو دەبێت، پاککردنەوەی کۆمەڵگای ئێمە لە گرێکانی شەڕی ناوخۆ، لەو دابەشبوونە قووڵەی ئەم شەڕە دروستیکرد ئیشێکی گرنگی ئەم قۆناغەیە. من پێمواییە رۆشنبیری کورد دەبێت رۆڵێکی گرنگ ببینێت لە پاککردنەوەی کۆمەڵگای ئێمەدا لەو گرفتانە، بەڵام بەداخەوە شتێکی لەمجۆرە نابینین...دەبایە ئێمە ئێستا چەندەها هەیئەت و دەزگای مەدەنیمان هەبایە کە کاریان لەسەر سڕینەوەی ئاسەواری دەرونی وکۆمەڵایەتییەکانی شەڕی ناوخۆ بکردبایە، دەبایە دەیەها لیژنەمان بۆ سڕینەوەی کاریگەرییەکانی ئەم شەڕە لەسەر دۆخی سیاسیی و قانونی هەبایە.. ئیشیان لەسەر ئەوە بکردایە ئەو شەڕانگێزییە ترسناکەی لە دەرونی پارتی و یەکێتیدا خەوتووە، دوای ئاشتبوونەوەیان نەگەڕێتەوەو ئاراستەی هێزە کۆمەڵایەتییە بچوکەکان بکرێت، لەڕاستیدا بەبێ پرۆسەی تیمارکردنێکی سەرتاسەری، بەبێ داڕشتنی جۆرە پەروەردەیەکی سیاسی نوێ کە ئەو ئاسەوارانە لە ناوەوە بسڕێتەوە ئەم ئاشتییە ئاشتییەکی لاوازو بێ قووڵاییە. بۆ ئەمە روونادات؟...بۆ ئێمە نامانەوێت ئەم رابردووە لە ریشەوە چارەسەر بکەین؟...ئاشکرایە سیاسییەکان وا تێدەگەن هەموو جۆرە پرۆسەیەکی تەوافوقی کۆمەڵایەتی لەسەر مێزەکانی ئەوانەوە دەست پێدەکات و لەسەر مێزەکانی ئەوان کۆتاییدێت. پێیانوایە وەك چۆن شەڕ لە ژوورەکانی ئەوانەوە دەستیپێکرد هەر لە ژوورەکانی ئەواندا تەواو دەبێت...ئەمە ئەو هەڵەیەیە کە رۆشنبیرانیش لەگەڵ سیاسییەکاندا دووبارەیدەکەنەوە. ئەمە ئەو شوێنگە خورافیی و ئەفسانەییەیە کە سیاسییەکان بەخشیویانەتە خۆیان و بە ئیفلیجکردنی تەواوی کۆمەڵگا تەواو بووەو پڕیشە لە مینی ترسناك کە هەر ساتێك بێت دەشێ دیسانەوە بەهەمووماندا بتەقێتەوە. ئەم گۆڕانکارییانەی دوایی و بەهێزبوونی مەوقیعییەتی کورد لە دەوڵەتی داهاتووی عێراقدا ئەم شوێنگە ئەفسانەییەی سیاسییەکانی بەهێزتر کردووە. دەبێت بزانین ئەوەی لەم گۆڕانکارییانەی دواییدا هاتۆتە

دی"هەستکردنە بە هێز" ئێمە وا هەستدەکەین لەجاران بەهێزترین. هەستکردن بە هێز بەبێ قووڵبوونەوەی هەست بە عەدالەت، بەبێ گەڕانەوەی بەردەوام بۆ بەشداریکردنی قاعیدەیەکی بەرفراوانی خەڵك لەدروستکردنی بڕیاردا، بە پتەوبوونی دەسەڵاتێکی نوخبەوی کۆتایی پێدێت کە مەترسی کوشندەی لەسەر مانا راستەقینەکانی دیموکراسییەت‌و ئازادی هەیە. دیارە هەستکردن بە هێز بۆ نەتەوەیەکی ژێردەستی وەك ئێمە زۆر گرنگە بۆ رزگاربوون لەو قەیرانی ئیرادەگەرییەی ئێمە بە درێژایی مێژوو تێیدا ژیاوین، ئەمرۆ ئیرادەی کوردی کەمتا زۆر دەجوڵێت‌و ئەمەش شتێکی پۆزەتیڤە. بەڵام لە ئاستی کۆمەڵایەتیدا، لەئاستی ناوخۆی خۆماندا مەترسییەکان هێشتا زۆر گەورەن...گەورەترن لەوەی خورافەت‌و درۆو دەلەسەی وەها بلاو بکەینەوە کە هەموو شتێك باشەو پێویستە ئیدی بێدەنگ بین...ئەم ئیرادەیە لە ئاستی نەتەوەییدا مەترسیی ئەوەی لێدەکرێت ببێتە هێزو داردەستی نوخبەیەك کە رۆژ دوای رۆژ ئەم هێزو دەستکەوتانە بۆ قایمکردنی دەسەلاتی یەکجەمسەری خۆی بەکاربهێنێت. مەترسییەکە لەوە دایە کە هەڵوێست‌و دەستکەوتە نەتەوەییەکان لەسەر حیسابی دەستکەوت‌و هەڵوێستە کۆمەڵایەتییەکان بێت، وەك لە تورکیای ئەتاتورك‌و میسری عەبدولناسرو عێراقی سەدامدا روویاندا. ئەو دۆخەی ئەمرۆ کە ئێمە لەجاران زیاتر خاوەنی هێزین، شوێنگەمان لە جاران لەسیاسەتی ناوچەکەدا بەهێزترە، مانای ئەوە نییە رۆشنبیران قەڵەمی خۆیان فڕێبدەن، ئەم دۆخە نوخبەیەکی لەکوردستاندا دروستکردووە کە هەموو هێزەکانی لە چنگی خۆیدا کۆکردۆتەوە، نوخبەیەك هەمووومان وەك کالاَ مامەڵە دەکات، تا راددەیەك نرخی لەسەر هەمو شتێك داناوەو پێشیوایە دەتوانێت هەمووومان بکرێت. بێدەنگی لەم ساتەداو مەستبوون بە دەسەڵات مەترسییەکی گەورەیان لەسەر پاشەڕۆژی کورد هەیە، چ وەك نەتەوەو چ وەك کۆمەڵگا.

لە ئێستادا رۆشنبیران دەیەها وەزیفەی کۆمەڵایەتی گرنگیان هەیە لەسەرووی هەموویانەوە ئیشکردنە بۆ ئامادەکردنی پارتی‌و یەکێتیی بۆ پێکەوەژیان، بۆ کەمکردنەوەی ئەم قودرەتە لەرادەبەدەرەی کە لە چنگی هەندێ ناوەندی سیاسییدا کۆبۆتەوە، بۆ رزگارکردنی دەزگا رۆشنبیرییەکان لە ویسایەتی سیاسەت، بۆ پاککردنەوەی ژیانی رۆشنبیریمان لەو کاراکتەرە کاریکاتێریانەی حیزبەکان کردویانن بە وەسی بەسەر ژیانی فیکریی‌و ئەدەبیمانەوە، بۆ بەرگرتن لە گۆڕانی پەرلەمان بۆ دەزگایەکی ئیفلیج‌و کۆمیدی وەك لە دوازدە ساڵی رابردوودا، بۆ پشتگیریکردنی بزوتنەوە کۆمەڵایەتییە ئازادەکان. دیارە من دەزانم ئەمانە چەند سەختن... چونکە ئەمە تەنیا لە ڕێگەی نوسینی وتارەوە ناکرێت، بەڵکو لە ڕێگای ئیشێکی مەیدانی دوورو درێژەوە دەکرێت، هاوڕێ بە کۆمەك‌و کرانەوەیەکی گەورەوە لەلایەن حیزبەکان خۆیانەوە. بەڵام حیزبەکانی ئێمە فێرنەبوون کۆمەڵگا ئیش لەسەر ئەوان بکات، بە

پێچەوانەوە وا فێربوون هەردەبێت ئەوان کار لەسەر کۆمەڵگا بکەن. ئەوەی حیزب دەترسێنێت ئەوەیە کە گوتارێکی فیکریی هەبێت وەك نەخۆش مامەڵەی لەگەڵدا بکات، لێرەوە بەردەوام ئەمجۆرە هەستانە بەرهەمدەهێنێت کە هەموو شتێك باشەو هیچ کێشەیەك لە گۆڕێ نییە، بە رای من لە سیاسەتدا هیچ شتێك لە ستایش کوشندەتر نییە، رۆژێك لە رۆژان سەدام حوسێن هێز بوو بۆ عەرەبەکان، زۆریان هیوایەکی گەورەیان پێبوو، بەڵام ئارەزووی ستایش سەدام حوسێنی کرد بە دیکتاتۆرێکی گەورە، ترس لە تێبینی و خوێندنەوەو تازەکردنەوەو رەخنە، فاشیزم دروستدەکات. دەبێت بزانین فاشیزم لە ستایشەوە دەستپێدەکات. من زۆر جار ئەو خەڵك و سیاسییانە دەبیستم کە لەدەست ئەو رۆشنبیرانە دەناڵێنن کە گوایە"بە هیچ رازی نین" بە((ژەهر)) ناویاندەبەن، لەراستیدا گەر رۆشنبیر مل بۆ ئەمجۆرە قسانە کەچبکات، ئەوە سەرەتای دەستپێکردنەوەی شەوێکی تاریکی ترە.

پ/ بە بڕوای ئێمە زۆرینەی ئەکادیمییەکانی کوردستان ،رووناکبیریی ئۆرگانیی نین، بەو مانایەی کە لە هەر گۆڕانێکی کۆمەڵایەتی،سیاسیی هتد ,,,راستەوخۆ بەشدار نین، بەڵکو بەتەنها کەسێکی پشت مێزی وانە وتنەوەن، پرسیار لێرەوەیە بە چ میکانیزمو ئالیەتێك کار بکرێت تا کۆمەڵگای کوردیی لەو تەڵەزگەیە رزگار بکرێت؟

ئەکادیمییەکان لەپشتی مێزەوە بن یا لە پێشەوە هەندێکی کەمیان لێدەرچێت مرۆڤ بەدەگمەن دەنگێکیان لێدەبیستێت. بەدەگمەن گوێت لە تێزەیەك دەبێت بکرێت مرۆڤ وەك بۆچونێك تەماشای بکات کە دەکەوێتە دەرەوەی قسەو باسی ناو راگەیاندنی رەسمی پارتی و یەکێتیی. بەهەرحال من وا دەبینم کە هەڵوێستی راستەقینە لای رۆشنبیر سەرەتا لە پشتی مێزەوە دروستدەبێت و دواتر دەگوازرێتەوە بۆ پێش مێز، گەر تۆ لە پشتی مێزەوە فیکرێکت گەڵاڵە نەکردبێت جیهانت بۆ روونبکاتەوە مەحالە دواتر بەرخوردی راست و دروستت لەگەڵ دەرەوەی خۆتدا هەبێت. من پێموایە ئەم قەیرانە لەعەقلییەت و هەڵوێستدا، بەشێکی بچوکە لە قەیرانێکی گەورەتر کە قەیرانی مەعریفەو داهێنانە لەناو ئەم نوخبەیەدا. سەیرکردنی زانکۆ وەك دەزگایەکی کۆنترۆڵکردنی ئایدۆلۆژی و شوێنێکی گرنگ بۆ بەرهەمهێنانی کادیری حیزبی کە بە روکەش هەڵگری شەهادەی زانستین و لەناوەرۆکدا نەخوێندەواری گەورەن، بەشێکی گرنگی کولتووری تۆتالیتاریە، زانکۆکانی ئێمەش لەسەر هەمان کولتووری دیکتاتۆری وتۆتالیتاریی بونیادنراونەتەوە. دەرەنجامی ئەمەش ئەوەیە کە زانکۆ دەبێت بەشوێنی پراکتیزەکردنی دەسەڵات و نمایشکردنی قودرەتی حیزب، نەوەك شوێنی بەرهەمهێنانی مەعریفە. من ئەمجارە لەسەفەرەکەمدا ویستم هەندێك باسم دەستکەوێت کە ئەکادیمییەکان خۆیان نوسیویانە.

دەستم بۆ هەر بابەتێك دەبردو برادەرانم ڕادەسپارد لەو بوارەدا سەرچاوەم بۆ پەیدابکەن، هیچ شتێك نەبوو... هەر بابەتێك بگریت، لەکایە زانستیو مەعریفیەکاندا بەتایبەت زانستە ئینسانیەکانو کایە فیکریو فەلسەفییەکان، ئەوا سەحرایەکی خاڵیو پەتی هەیە، هەر بابەتێك تۆ حەزت لێیە لەو بوارانەدا ناوی بهێنەو بگەڕێ بزانە لێکۆڵینەوەیەکی بەنرخ دەبینیەوە سوودی لێ ببینیت. لەڕاستیدا ڕیفۆرم لەم دەزگایەدا زۆر زەحمەتە، بەڵکو موستەحیلە، مەگەر لەدەرەوەو بەجۆری تر دەست پێبکرێتەوە، یان قوتابیان تێبگەن ئەو خوێندنە تەنیا شتێکە بۆ وەرگرتنی شەهادەو وەرگرتنی وەزیفەیەكو دواتر ژیان بە عاقڵی لەسایەی جەهلێکی شەرعیدا، جەهلێك پشت ئەستوورە بە شەهادەیەکی ئەکادیمی. ئەو کەسانەی زانکۆ دەبەن بەڕێوە لەگەڵ نوخبەی سیاسی فەرمانڕەوادا هاوکارنو یەکدەستن... لەبەرئەوە ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو نوخبەیە دەبێتە ڕووبەڕوو بوونەوەی ڕاستەوخۆ لەگەڵ سروشتی حوکمڕانیدا لە کوردستاندا، لەم حاڵەتەدا تاکە شێوازی ڕووبەڕووبوونەوە لای قوتابیانو خوێندکاران خۆیانەو دەبێت خۆیان بڕیار لەسەر شێوازی ئەو بەرەنگارییە بدەن، ئەوان تاکە هێزێکن دەتوانن ئەم نوخبە نەخوێندەوارە لە زانکۆ بکەنە دەرەوە داوای ڕیفۆرمی قووڵ بکەن، واتە ئەوەی ئەو نوخبەیە بتوانێت خۆی چاکبکات بیرێکی کۆمیدی بێمانایە، بیرێکە من پێکەنینم پێیدێت. خەڵکانێك هەن ئێستا لە زانکۆ دکتۆرا دەدەن بەخەڵکی تر، بەڵام لەدەرەوە هیچ خوێنەرێکی مامناوەندی نوسینەکانیان ناخوێنێتەوە، ئیدی ئەم کارەساتە چۆن چاکدەکەیت؟. لە زانکۆدا کەسانێك دکتۆرا دەبەخشن کە لەو دیو دیوارەکانی زانکۆوە، قەڵغانی شەهادەکانیان لێبکەرەوە ناتوانن پێنج دەقیقە دیالۆگێکی مەعریفی قووڵ ببەن بەڕێوە. ڕیفۆرم بەیەك شێوە دەکرێت. ئەویش کۆمەڵێك مامۆستای سکرابو عەقڵیەتی سکراب هەیە کە زانستێکی کۆنو بەسەرچوو دەڵێنەوەو لەو ڕۆژەوەی شەهادەیان وەرگرتووە ئاگاداری ڕشتەکانی خۆیان نەماون لەزانکۆ بچنەدەرێ. ئەمەش داوایەکە لەدەرەوە بەکەسانی وەك منو تۆ ناکرێت، چونکە لە ڕاستیدا مافی ئەوەمان نییە داوای وا بکەین، ئەمە دەبێت داوای قوتابیانو خوێندکاران خۆیان بێت. دەبێت داواکاری ئەو مامۆستاو ئەکادیمیانە بێت کە خۆیان بەجیاواز دەبینن.

ئەوەی مافی ئێمەیە لەدەرەوەی دیوارەکانی زانکۆ قسەی تیابکەین، ئەوەیە بپرسین بۆ ئەم زانکۆیانە باسو لێکۆڵینەوەی جیدیان لێ نایەتەدەرێ؟ بۆ ئەو باسو خواسە مەعریفیو فیکریانەی لە دونیادا شوێنی مشتو مڕن بە ئاسمانی زانکۆکانی ئێمەدا تێناپەڕن؟ بۆ زانکۆکانمان عەقڵی گەورەی تیا نییە؟ بۆ ئەم شەهادە دکتۆرایانەی کە جار جار لە زانکۆکان دێتەدەرێو چاپدەکرێت هێندە لاوازو بێفیکرو میتۆدن؟ بپرسین: چ عەقڵێکی دواکەوتوولە پشتی ئەوەوەیە ئەم جۆرە باسانە کە مەرجی ئەوەیان تیا نییە لە گۆڤارێکدا بڵاوببنەوە ببنە دکتۆراو خاوەنەکانیان سبەی نەوەیەکی

نەخوێندەواری تر پەروەردە بکەن؟ بۆ ئەم نوخبەیە کە دەبایە پێشەنگی گۆڕانکارییە فیکریی و سیاسییەکان بایە، بۆتە نوخبەیەك لە باشترین حاڵەتدا رستەی رۆژنامەنوسە حیزبییەکان دووبارە دەکەنەوە؟ بۆ بەرهەمهێنانی "جەهلی شەرعی" لەم زانکۆیانەدا بۆتە سیاسەتی سەرەکی و کۆمەڵە کادیرێك لەم دەزگایەدا گەورە دەبێت دابڕاو لە کۆمەڵگاو نزیك لە دەسەڵات؟ بۆ تاکە سەنگەرێك ئەم ئەکادیمییانە خۆیانی لە پشتەوە دەشارنەوە شەهادەکانیانە نەوەك مەعریفەو توانای فیکرییان؟ بۆ لەم زانکۆیانەدا بەربەرەکانێیەکی سەرسەختانەی هەموو ئەدەبیاتێکی نوێگەر دەکرێت؟ بۆ باس و لێکۆڵینەوەکانی زانکۆ کاریگەریان ناگاتە ئەودیو دیوارەکانی زانکۆ؟ لەڕاستیدا ئەم پرسیارانە بەڕاددەیەك زۆرن کە مرۆڤ نازانێت لە کوێدا بیوەستێنێت. من بەش بەحاڵی خۆم هیوایەکم بەچاککردنی ئەم نوخبەیە نییە، باشتر وایە مرۆڤ خۆی فێربکات و بەردەوام بێت لە خۆفێرکردندا بێئەوەی چاوەڕوانی ئەوە بکات ئەوانە هیچی فێر بکەن، ئیدی دیارە قەدەری رۆشنبیرو خوێندەواری کورد وەهایە هیچ لەمانەوە فێر نەبێت...دوای ئەوە ئەوان خۆیان لە بنەڕەتدا دان بە بوونی قەیرانەکەدا نانێن، هەست بەبوونی گرفتەکان ناکەن...نەخوێندەوارێك بەئاگا بێت لە نەخوێندەواریی خۆی توانای چاکبونی تێدایە...بەڵام نەخوێندەوارێك خۆشحاڵ بێت بە نەخوێندەواری خۆی چاك نابێت. من ئەگەری روودانی ریفۆرموئیسلاحات لەناو پارتی ویەکێتییدا بەگەورەترو ئاسانتر دەبینم لە ئەگەری ریفۆرموئیسلاحات لەو نوخبە ئەکادیمییەدا.

پ/ لە (ئیمان و جەنگاوەرانی) دا دەلێی هەڵوێستی فاروق رادیکالیزەکردنی شێوەکانی پەتریارکییەتە، رادیکالیزەکردنی سەنتەریزم و چەقبەستنی ئایدیۆلۆژییەکانە لەدەوری نێوەندی خۆیان، هەستانەوەیەکی ترسناکی باوکسالارییە لە شێوە هەرە رادیکال و توندڕۆکەیدا، بەو پێیەش بێت ئیحایەکی مەترسی ئامێزە بۆ سەر ئاراستەی فیکریی نەوەی نوێ و دووبارەبوونەوەی هەمان ئەو پالەپەستۆ ئایدیۆلۆژییەیە کە سەدان ساڵە زاڵە بەڵام لە بەرگ و ماسکێکی تردا، لەدیدی تۆ دا چۆن و بە چ شێوازێك رووبەڕووی ببینەوە؟

زۆر راستە، پاتریارکییەت لەپاڵ شێوازە تەقلیدییەکانیدا شێوازی زۆر نوێ بەخۆیەوە دەگرێت. پەتریارکییەت هەرگیز لەکۆمەڵگای ئێمە لەئاستی سیاسی و کۆمەڵایەتیدا لاواز نەبووە... هەرگیز، هەتا بۆ رۆژێکیش نەخراوەتەوە ژێر گومانەوە، کەمجاریش بەبێ هیچ پرسیارو گومانێك ئاوەها بەخۆشحاڵی و بەختەوەری و خۆشنوودییەوە ئیشی خۆی کردووە وەك ئێستا دەیبینین.
ئەوەی لای فاروق من زۆر ئازار دەدات، ئەوەیە فاروق تاکە کەسێکە ڕاشکاوانە ستایشی نرخ و بەهاو ئەخلاقیاتی پەتریارکی دەکات. لەدونیای

ئێمەدا چەند جۆرە پەتریارکیەتێك هەن، پەتریارکییەتی حیزبی یەکێکە لەو فۆرمە سەرەکیانە. زۆربەی ڕۆشنبیرانی کورد بەدرێژایی مێژووی خۆیان هاریکاری پەتریارکەکانیان کردووە، لەژێر سێبەریاندا خەوتوون، بەڵام لەگەڵ فاروقدا ئەم هاریکارییە بۆ بەکەمجار سروشتێکی تیۆریو فیکری وەرگرتووە، نوسەرو ڕۆشنبیرانی ئێمە بوون بە فەرمانبەری حیزب، بوون بە بەڕێوبەری دەزگا ئیعلامییەکان... بوون بە پاساودەری سیاسەتەکانیان.... بوون بەو هێزەی ناووناوبانگو کەرامەتی نوسەرانی تریان بۆ حیزبو بەرپرسەکانی شکاندووە... کوڕی حیزب بوون بەر لەوەی کوڕی کۆمەڵگابن، ئەو درۆ گەورەیەیان بڵاوکردۆتەوە کە حیزب پێشڕەوی کۆمەڵگایەو لەنێوان قازانجەکانی حیزبو کۆمەڵگادا جیاوازیەك نییە... بەمانایەکی دی ڕۆشنبیران هەموو شتێکیان کردووە، بەڵام ئەوەی بتوانن لەسەر بناغەیەکی فەلسەفیو ئەخلاقی شەرعیەت بۆ ((پەتریارکییەت وەك سیستەم)) دەستەبەربکەن، شتی وا لەتواناییاندا نەبووە. ڕۆشنبیرانی پێش فاروق خزمەتی کەسی پەتریارکیان دەکرد، بەڵام ڕەخنەشیان لەسیستەمی پەتریارکییەت دەگرت، لەبەرئەوەی خودی پەتریارکەکانی کورد هەر ئەو سیاسیانە بوون کە ئەگەرچی لەڕووی پراکتیکییەوە خۆیان پەتریارکی گەورەبوون، بەڵام لەئاستی دروشمو سلۆگاندا هەر خۆیان دژایەتی پەتریارکیەتییان ڕادەگەیاند. ئەمە ئەو ئیزدیواجییەتە مێژووییەیە کە بەڕێزتان لەپرسیارێکی پێشووتردا ئاماژەتان پێکرد. فاروق بەپێچەوانەی ئەو مۆدێلەوە کەسێك نییە موجامەلەی پەتریارکەکان بکات، فاروق دژی باوکە حیزبیەکانە، بەڵام بەودیودا بۆ جۆرە سیستمێکی پەتریارکی تیۆریزە دەکات کە ریشەکانی قوڵترن لە پەتریارکییەتی حیزبی. فاروق پەتریارکی حیزبی وەك پۆلی پێچەوانەو دژی ئەو سیستمە تەماشادەکات کە دەبێت عاریفو ڕۆحانیەکان دایبمەزرێنن، ئەو شیفتە مۆدێلی دینیانەی پەتریارکییەتە، نەوەك مۆدێلە حیزبیەکەی کە کەمتازۆر مۆدێلێکی مۆدێرنە. پەتریارکییەتی فاروق ڕادیکالترو پتەوترە، پشتو پەنای تیۆری بەهێزتری لە پەتریارکییەتی حیزبی هەیە، بەڵام لەجەوهەردا هەوڵێکە بۆ زیندوکردنەوەی فۆرمە دینییەکانی پەتریارکییەت، واتە گەر ورد تەماشا بکەین هەوڵێکە بۆ گەڕانەوە بۆ پێش مۆدێلی ((پەتریارکییەتی حیزبی)) هاوکێشەکە لای فاروق سەد دەر سەد پێچەوانە دەبێتەوە، لای فاروق سیستمی پەتریارکییەتو ڕابووردووو ئەخلاقییەتەکانی شوێنی ستایشن، بەڵام لای ڕۆشنبیرانی حیزب کەرەستەو ڕەمزوو هۆکارەکانی ئیشکردنی ئەم سیستەمە شوێنی ستایشن. ڕۆشنبیرانی حیزب هیچیان ڕاستەوخۆ ستایشی سیستمی پەتریارکی ناکەن، ستایشی ئەخلاقیاتەکانی ناکەن، بەدروشمو وتار دژینی، بەڵام هەموو شتێك دەکەن دەسەڵاتی پەتریارکە گەورەکان لەسەرووی ئەم هەرەمەدا نەڕوشێت، هەموو شتێك دەکەن حیزب دڵی گەرد نەگرێت، هەموو شتێك دەکەن ئەمجۆرە دەسەڵاتەو کردەوەکانی وەك بەڵگەنەویست وەربگرین، هەموو شتێك دەکەن ئەوان لەحیزب نزیك

ببنەوە. بەكورتی ئەوان كۆمەڵێك كۆیلەی مۆدێرنن، كە بەقات و بۆینباخەكانیانەوە لەدەوری بتەكانی حیزب و لەچواردەوری ئاگری مەعبەدەكانی حیزب سەمادەكەن، وەڵێ هەوڵی ئەوەنادەن كە ئەم كۆیلەیەتییە وا نیشانبدەن كە كۆیلەیەتییە بۆ سیستمی پەتریاركی، لێرەوە ئەو كۆمیدیایانە درەست دەبێت كە ڕۆژانە دەیبینین، كەسانێك دێنە مەیدان پێیانوایە دەتوانن لەڕێگای ئیسلاحی حیزبە كوردیەكانەوە كۆمەڵگا ئیسلاح بكەن. گەنجانێك دێنە بواری ئیشكردنەوە لایان وایە، بێ ئەوەی ئەمان بجوڵێن وەزیری خوێندنی بالاْ دەتوانێت سیستمی خوێندن چاكبكات، ئەو ژنانە دێنە مەیدان كە ڕایانوایە ژیانی ئافرەت لەژووری سەرەك وەزیرانەوە چاكدەكرێت. ئەمانە هەمووی بەرەنجامی هەڵەیەكی گەورەیە كە هەڵەی تێنەگەیشتنە لەوەی كە پەتریاركییەت ئەمڕۆ لەفۆرمی حیزبدا ئیشدەكات. حیزبی كوردی هیچ نییە جگە لە كەرەستە مۆدێرنەكەی پەتریاركییەت، جگە لەشێوازی خۆگونجاندنی پەتریاركییەت لەگەڵ ژیانی هەوچەرخدا... ئەوەی پێیوابێت دەتوانێت كێشە قووڵەكانی پەتریاركییەت لەڕێگای حیزبەوە چارەسەر بكات، وەك ئەوە وایە بیەوێت نەخۆشی شەكرە بە شەكر چاكبكات. بەكورتی دوو درۆی گەورە هەیە یەكێكیان كەسانی وەك فاروق دەیكەن كە پێیانوایە ئەم سیستمە حیزبییەی ئێمە هەڵگری نرخ و بەهاكانی سیستمی پەتریاركی تەقلیدی نین، لێرەوە دەكەونە هیجای حیزب و ستایشی ئەخلاقیاتی پەتریاركی، درۆكەی تریش هەر بەهەمان شێوە پێیوایە كە حیزب سەنگەری شەڕە دژ بە پەتریاركییەت و لێرەوە دەكەوێتە ستایشی حیزب و هیجای پەتریاركییەت. ئەم دوو درۆیە دوو دیوی یەك دیاردەن، دوو روكاری یەك عەقلییەتن كە عەقڵی سەلەفیی ئێمەیە كە بەدیوێكدا هیجای ئێستا دەكات بۆ ئەوەی رابردووی خۆی بپارێزێت، بەدیوەكەی تریشدا هیجای رابردوو دەكات بۆ ئەوەی ئێستای خۆی بڕازێنێتەوە...بەڵام هەردووكیان وەك یەك لەئاستی تیۆریی و شیكارو راڤەكردنی فیكریدا فەقیرن...

سەبارەت بەو پرسیارەی كە زۆر دووبارە دەبێتەوە: چۆن رووبەرووی ئەم سیستمە ببینەوە؟. مەرجی سەرەكی هەر رووبوڕووبوونەوەیەك تێگەیشتنە، بەڕای من كۆمەڵگای ئێمە لە ئێستا دەزگاو ڕێكخراوو هێزی كۆمەڵایەتی تیا نییە كە لە دەرەوەی مۆدێلی ((باوكسالاری)) كار بكەن، لە بەر ئەوە دروست بوونی فەردی هۆشیار كە مساوەمە لەسەر هۆشیاری خۆی ناكات، دروستبوونی نوخبەی هۆشیار كە توانیبێتی دیاردەكانی باوكسالاری و كولتورەكەی بخوێنێتەوەو لە ئاستی قاعیدەی كۆمەڵایەتیشدا كار بكات، مەرجی سەرەتایی ئەم تێپەراندنەیە، دیارە نەوەی نوێ ئێستا تەنیا ناوێكە، ناوێكە بێ ڕۆح، بریكی زۆری ئەم نەوەیە درێژی هەنگاوەكانی بە ئەندازەی قانونەكاني حەرامو حەڵاڵە لای حیزب، واتا هەرگیز جورئەتی شەقاوێكیان نییە بچێتە ئەودیو هێڵە سورەكانەوە كە حیزب كێشاویەتی، كێشەكەش لەوەدایە حەقیقەت هەموو حەقیقەت لەودیو هێڵە سورەكانەوەیە، لە هەرێمە حەرامەكاندایە، تاكە ڕێگای بەرەنگاربوونەوەی پەتریاركییەتیش شكاندنی ئەو هێلانەیە، پێخستنە بۆ ناو حەرامەكان،

دزینەوەی ئاگری مەعریفەتە، زیندوکردنەوەی ئەو پرۆمیسۆسەی ناومانە... بە کورتی تەنیا بە جۆرێك لە یاخیبونو شێتی دەتوانین رووبەرووی پەتریارکییەت ببینەوە... ئەو عەقلانیەتە ئیستبدادیەی باوکسالاری لە کۆمەلگا چاندوویەتی، بەم رۆشنبیرە شەرمنو نەوە شەرمنو نووسینە شەرمنانە ناشکێت... دیارە کە چارەسەری کۆمەلایەتی دەستە جەمعی لە گۆرێ نەبێت مرۆڤ ناچارە بۆ چارەسەرییە فەردییەکان بگەرێت. بۆ نمونە: لای من شیعر چەکێکی گرنگی دۆزینەوەی ئەو پرۆمیسۆسە بوو، دەروازەی ئەو شۆرشە ستاتیکییە ناوەکییە بوو کە وەك مرۆڤ پێویستم پێی بوو بۆ شەرکردن لەگەڵ ئەو کولتورەدا، هۆکارێکی گرنگی پشتکردن بوو لەو کولتورە... لە دونیای ئێمەدا، شەر لەگەڵ پەتریارکییەتدا رووبەرووبوونەوەیەکی راستەوخۆیە لەگەڵ کولتووورە زمانەوانیو ئەدەبیو ئەخلاقیو سیاسییەکەشیدا... هەموو داهێنانێك جەنگە لەگەڵ پاتریارکییەتدا... لەقکردنی بناغە ئەخلاقیو ستاتیکییەکانێتی... نووسەر دەتوانێت جەنگەکە لە ئاستی فکریو ستاتیکادا رابگەیەنێتو رێگاکانی گواستنەوەشی بۆ ئاستی کۆمەلایەتی دیاریبکات، بەلام هەڵەیەکی گەورە دەکات گەر وا تێبگەین وەزیفەی نووسەرە ببێتە سیاسیو دابەزێتە مەیدانو خۆی ببێتە سیاسیو پرۆسەکە ببات بەرێوە، نەوەی پێش ئێمە ئەم هەڵە دژوارەیان کرد، ئەو هەڵە کوشندەیان کرد لە رۆشنبیرەوە بوون بەسیاسی، ئیدی لە هێزێکی دژ بە پەتریارکییەتەوە بوون بە دڵسۆزترینو بەوەفادارترین فەرمانبەراني ئەم سیستەمە، نەوەی ئێمە دەبێت ئەم هەڵەیە دوبارە نەکاتەوە... نەکەوێتەوە ئەو جوغزە ناشیرینەی لە یاخیو داهێنەرەوە بیگۆرێتەوە بۆ یاریکەرێك لە خزمەت دەسەلاتدا. دیارە دەرنجامی ئەم گەمەیە ئەوەیە کە رۆشنبیر تەنیا دەمێنێتەوە، وەك کەسێکی تەنیاو تاقانە لەسەر لوتکەی چیایەك کە رۆژانە هەڵۆیەك دێت جگەری دەخوات... ئەو هەڵۆیەش هیچ نییە جگە لە هێزی حیزبو دەسەلاتو شەریکەکانی.

تێبینی: ئەم گفتوگۆیە تایبەت بۆ گۆڤاری (نما) ئەنجامدراوە، کە سەنتەری لێکۆلینەوەی فیکرییو ئەدەبی نما لە هەولێر دەریدەکات.

jamalpira@yahoo.com